

Barsi Balázs OFM

A keresztény dogmák és a tudomány*

Az intellektus különböző mélységekben képes működni. Vagy ha tetszik az intellektusnak két fajtája van: Van a ratio és van a mens. A ratio a dolgok természetét vizsgálja, egy szakterületet bizonyos módszerrel. Célja, hogy az élet minőségét javítsa a szó eredeti és egészséges értelmében. Például, hogy a barlangba lakó ősember ne fázzék. Használta az esztét (a ratio-ját), és bevitte a tüzet a barlangba. Feltalálta a kereket. Ma már telefonunk van. Internet van. A Holdon jártunk. A ratio arra való, hogy valamit megoldjunk, megcsináljunk. Ezzel azonban nem merül ki az emberi intellektus képessége. A mens, az értelem arra is képes, hogy rákérdezzen az egészre, rákérdezzen a létezésre. És az ember rákérdezzen saját magára. A dolgokban nemcsak azok a tulajdonságok, minőségek, mennyiségek az izgalmasak, amelyeket a természettudományok vizsgálnak, hanem az a tulajdonságuk is, hogy vannak, léteznek. Senki ne mondja, hogy ez a tulajdonság zárójelbe tehető, hogy ez nem aktuális és nem fontos. Az ember önmagára is rá tud kérdezni. Honnét jöttem, és hová megyek? Mi lesz velem? Végül is mi lesz velem? Ez az üdvösség kérdése. Az ember történelmében akkor állt be drámai fordulat, amikor az ember csak az esztét kezdte használni, ratioját, s elfelejtette használni az értelmét, a menset. Rákérdezett mindenre, de elfelejtett rákérdezni önmagára. Ma egy ragyogó civilizáció kellős közepén hirtelen rettenetes félelmek szállhatják meg az embert, mert úgy van a „posztmodern” ember, mint az a turista, aki egy hatalmas sziklatömbön nyugodtan ül, és bicskájával megreparálja a zsebóráját, de egy perc múlva ez a sziklatömb lezuhan vele együtt a mélységbe. Aki az intellektusból csak a ratiót használja, az nem intelligens. Az racionalista. A racionalizmus nem intelligens irányzat. Az értelem sokkal többre képes.

Éppen ezt a többre való képességet tagadta a modern ember a XIX. században az agnoszticizmus hamis, önellentmondó és egy szellemi, egyetemi emberhez méltatlan filozófiai irányzatában. Az „agnosco” ige azt jelenti: nem ismerem. Ez a filozófiai irányzat azt állította, hogy az emberi értelem, az ember megismerő képessége nem terjed túl az anyagi világon. Ennek az irányzatnak tragikomikus volta ott válik nyilvánvalóvá, hogy az ún. felvilágosodás által sötétnek, középkorinak, tudományellenesnek nevezett katolikus egyház éppen a XIX. században mondja ki dogmaként, megdönthetetlen igazsággként, Szent Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levele alapján a következőt: Az emberi értelem a látható világból biztonsággal felismerheti a Teremtőt. Nem azt mondja, hogy minden ember felismeri, mert lehet, hogy pálinkával itatták és elbutult. Lehet, hogy hamis ideológiákkal bódították, és nem szokta meg a gondolkodást. Nem azt mondja az első vatikáni zsinat, hogy minden ember megismeri a láthatatlan Istent, hanem azt, hogy az emberi értelem, az intellektus képes rá. Egyébként az egyik az ember azt mondja a másiknak, de nemcsak mondja, hanem az egész életét odaadva vallja: szeretlek, akkor hol van itt az anyag-világ, a determinizmus: Az anyag-világ legföljebb a hangokban van. De erről az öntudatos, önmagát másokért adó életről, amely ellene mond az anyagi törvényeknek, amelyben nincsen determinizmus, erről az anyagi világ semmit sem tud. Az agnoszticizmus méltatlan egy egyetemi, egy akadémiai emberhez. Méltatlan egy tudóshoz, akiből pedig bőven vannak a Kossuth rádióban nyilatkozók között, akik magukat a vallás területén agnosztikusnak vallják. Miért méltatlan ez egy egyetemi emberhez? Mert hazug magatartás. Egy matematikai igazsághoz, vagy ahhoz a kérdéshez, hogy a periódusos rendszernek van-e még egy új eleme, nyugodtan hozzáállhatok részegeskedve, másokat becsapva, vagy szeretőt tartva. Ám az Isten létének az igazsága egy egészen másfajta igazság. Olyan igazság, amely belenyúl a vérbe, a testbe, az ösztönbe, az egész embert követeli. Ezt érzi a bűnbeesett ember. Ezért próbál bujkálni Isten elől, mint Ádám őszünk például az agnoszticizmus hazug és álságos filozófiájába. De ez az a bokor, amely átlátszik, amely mögé nem lehet bújni. Isten elől pedig semmiképpen sem lehet elbújni.

Miért önellentmondó és hazug az agnoszticizmus? Mert gyakorlatilag megvalósíthatatlan. Vagy valaki úgy él, hogy nem számol Istennel. Akkor nem agnosztikus, hanem igenis ateista. Ha pedig valaki úgy él, hogy mégis számol az Istennel, akkor már megint nem agnosztikus, hanem vallásos. Tehát ez az újkori álságos, hazug bujkálás az Isten elől csak egyik változata Ádám azon bujkálásának, amelyet az Istennel való szakítás után a Paradicsomkertben kísérelt meg. De Isten elől nem lehet elbújni. Ő indul a bűnös ember keresésére. Az Úr Jézusnak van egy félelmetes, hátborzongató, rövid példabeszéde. Egy gazdag emberről szól. Egy sztárról, egy milliárdos nagyvállalkozóról, vagy politikusról, akinek csak igaza lehet a médiában, akiből csöpög, mint a zsír az önelégültség. Ennek a gazdag embernek jó termése lett. Most még ez is „bejött” neki. Így gondolkodik magában: tudom már, mit teszek. Kibővítem csűrjeimet, elraktározom a felesleges termést, aztán azt mondom magamban: ember, élvezd az életet! S erre megszólal egy hang, az Isten hangja: esztelen (vagy mondjuk a kamasz diák nyelven: te hülye), még az éjjel számon kérik a lelkedet. Te, akit mindenki okosnak, sikeresnek tartott, abszolút ostoba vagy, hülye vagy, mert nem számoltál azzal az egyetlen szükségszerűséggel, amellyel számolni kell, az Istennel. Az agnoszticizmus átjárja ma az egyetemi univerzumot és az akadémiák termeit, lépcsőit, könyvtárait.

A tudósok nagy részének agyát és idegrendszerét. Ez a hazug önbecsapó irányzat, amely igenis leértékeli az embert, semmibe veszi, egy marék homoknak, pornak nézi és leértékeli az Istent is, akit szintén semmibe vesz.

Miért mondom ezt? Igen, leértékeli az emberi értelmet. Azt hiszi, hogy az intellektusnak csak ratioja van. Azt hiszi, hogy arra való az ember értelme csupán, hogy a milyenségekkel, a minőségekkel és a mennyiségekkel foglalkozzék. De képtelen megtenni azt a logikai, nagyon is igazolt és helyes ugrást, hogy ha ez a világ nem Isten (márpedig nem lehet Isten, mert változik, mert nem tud magáról, vagy ha bennünk ébred öntudatra, akkor egymásnak ellentmond) – akkor honnét van? Lenézi az emberi értelmet és tulajdonképpen az egész görögségtől kezdődő nagy európai filozófiai irányzatot.

Az agnoszticizmusnak ugyanakkor az istenfogalma is zavaros. Mert ezen filozófiai irány szerint lehet, hogy van Isten. Nem nyíltan ateista. Sőt, biztos, hogy van Isten. Ám oly messze van, annyira más, hogy nem ismerhetjük meg, ő pedig önmagát nem ismertetheti meg. Hogyhogy nem ismertetheti meg magát? Isten vagy mindenható és végtelenül jó, vagy nem Isten. Az emberiségnek a legnagyobb szenvedése, a legnagyobb betegsége az Isten-betegség. Mennyi szenvedés a vallástörténetben, mennyi keresés, mennyi kiáltás az Isten felé. És az Isten néma? Ha nem akar szólni a embernek, akkor nem jó. Ha nem akarja kinyilatkoztatni önmagát, akkor gonosz. Ha pedig nem tudja kinyilatkoztatni magát, akkor meg nem omnipotens, mindenható, hanem impotens, tehetetlen Isten. Márpedig egy gonosz és egy tehetetlen Isten az nem Isten.

A történelemben igenis szólt az Isten. „Et locutus est per profetas.” Szólt a próféták által. Majd a végső időben megszületett Szent Fia, Jézus Krisztus által. A keresztény hitben a dogma, a megfogalmazott igazság igen lényeges mozzanat. A dogmák dogmája pedig az, hogy kicsoda ez a Krisztus. Ha ez a Krisztus csak egy vallásalapító, vagy csodatevő, vagy Izrael bölcse, vagy egy híres rabbi, akkor engem nem érdekel. Sőt, akkor gonosztevő. Hogy mondhatta azt, hogy elvezet minket az Istenhez? Hogy tud egy ember elvezetni az Istenhez? Csak akkor, ha maga is Isten. A Isten nem a padláson van, hogy egy létrával felmenjek hozzá. Az Istenhez eljutni lehetetlen, ha Ő maga le nem hajol hozzánk. Ezért nevezik a szentatyák Krisztust Jákob lajtorjájának. Az apostolok húsvét vasárnapján, amikor látták Jézust feltámadott, dicsőséges testében, döbrentek rá, hogy kicsoda ez a Krisztus. Hogy egy lényegű az Atyával. Hogy az ő személye a második Isteni személy, az Atyával egységben. De a Szűz méhében emberré lett. Tehát van emberi természete is. Ez a kereszténység lényege. Ez a dogma. Ez az igazság. A dogmatikus gondolkodás a mindennapi életben kudarc. Nem ezért kell egy híres feltalálónak a találmányát elfogadni, mert az illető nekünk szimpatikus és kedves, hanem azért, mert be van bizonyítva találmánya helyessége, igazsága. Egész másképp áll ez Isten ügyében. Az Isten belső életére vonatkozó kijelentés esetében pontosan az a lényeg, hogy ki mondja. Aki a halálból feltámadt és megjelent a zsidó apostoloknak és őket szinte kilökte a zsidó hitből iszonyatos szenvedés által, mert leborultak előtte. Tamás azt mondja: „én Uram, én Istenem”. Ez egy zsidó embertől a legnagyobb bűn lenne, ha leborulna egy ember előtt és imádná. De Tamás tudta, hogy mit tesz. Tudta, hogy ki előtt borul le. Ezért lényeges, hogy Jézus Krisztus zsidó volt, nem pedig pogány. Mert a pogányok sokszor képzelődtek arról, hogy felhőalakot öltenek az istenek és kirándulnak a Földre. Krisztusban nem kirándult az Isten a Földre, hanem „et homo factus est”. Emberré lett és az is marad mindörökké. És megmutatta a mi emberi testünknek egy új formáját, amely nem következik a mostani állapotból, hanem a teremtő Isten egy újabb teremtése. Az apostolok Húsvét napján Krisztusban meglátták ezt az igazságot, ráébredtek Krisztus valódi identitására, hogy ő a megtestesült Isten. Ezért mondhatja Krisztus, hogy „én vagyok az igazság”. Vagyis a dogma.

Urunk mennybemenetele után azzal telik el 3-400 év a keresztény egyház korai történetében, hogy az egyház hivatalos képviselői és nagy szellemi alakjai összejönnek zsinatra és a tévtanítók tévtanítását ítélik el. Mi alapján? Az alapján, hogy tudják, kicsoda Krisztus. Megfogalmazzák azokat az igazságokat, amelyeket az Isten fia hozott odaáról.

Ezek az igazságok, a katolikus dogmák, egyáltalán nem mondanak ellen a természettudományos igazságoknak, már csak azért sem, mert a természetet, az anyagi mindenséget ugyanaz az Isten teremtette, mint aki Krisztusban kinyilatkoztatta önmagát. Egy mai agnosztikus így minősíti magát: „én szabad gondolkodó vagyok”. Mit jelent ez? Elemezzük! Mitől szabad? Előítéletektől? Akkor csak gondolkodó. Ha pedig valóban gondolkodó, fokozatosan elveszít bizonyos szabadságot, mert megismeri az igazságot. Az igazsággal szemben már nem szabad olyan értelemben, hogy már nem fantáziálhat róla. A delejességről már nem mondhatunk akármit. Tehát ez a minősítés: „szabad gondolkodó”, nem önmagát a gondolkodót minősíti, mert annak semmi értelme nem lenne, hanem más gondolkodókat minősít vele. Nevezetesen a hitvalló, keresztény, katolikus tudósokat, gondolkodókat, akikről ezzel a jelzővel azt nyilatkoztatja ki, hogy ők nem szabadok a gondolkodás területén, mert a katolikus dogmák megkötik az eszüket.

Most nézzünk szembe ezzel az állítással! Melyik katolikus dogma, melyik természettudományos igazsággal ütközik? Az, hogy ez a világmindenség, az univerzum egy végtelenül intelligens, jóságos személyes Isten teremtése, milyen természettudományos igazságnak mond ellen? Nem is mondhat ellen, mert a természettudományok nem a létezését kutatják, hanem a milyenséget, meg a mennyiséget. A megtestesülés dogmája, vagyis az az igazság, hogy Krisztus valóságos ember és valóságos Isten, hogy személye a második isteni személy, melyik természettudományos igazságnak mond ellen? A szüzi fogantatás sem mond ellen a természettudományos igazságnak, mert a szüzi fogantatás nem egy természetes folyamat, hanem az Isten teremtő Szent Lelke alkotja meg Máriában Krisztus emberi természetét. És a megváltás? Melyik természettudományos igazságnak mond ellen az, hogy Krisztus a mi bűneinkért kiengesztelte az Atyát, illetve az Isten maga engesztelődött ki velünk? Aztán az a dogma, hogy Krisztus teste dicsőségesen feltámadt! Nem erre az életre jött vissza! Teste nem reanimált test, hanem az anyagnak egy új formája, amely nem következik ebből a világból, hanem Isten teremtő hatalma révén alakult át. Azzal ellentétben, amit a dogmákról állítanak, pontosan az ellenkezője igaz. A keresztény dogmák nyitnak meg egy végtelen nagy eget a kutató tudós fölé.

Sőt, ahogy Jáki Szaniszló Templeton-díjas bencés tudós bebizonyítja, pontosan a keresztény dogmák alapján jelenhetett meg a modern természettudomány. Miért?– kérdezi Jáki Szaniszló. Miért született halva a természettudomány az iszlámban is, Indiában is, Kínában is? Ott csak technikák vannak. Nem ott született meg a modern természettudomány, hanem Buridannál a XIII. században a Sorbonne-on. Mert Buridan hitt a teremtés dogmájában, és már nem fogadta el azt, aminek még Arisztotelész is áldozatul esett, hogy egy mozdulatlan mozgató, az istenség mozgatja a világot. Tehát tulajdonképpen része a világnak. Buridan a teremtés dogmájából tudta, hogy ezt a világot ilyen természetűnek teremtette az Isten. Bridantól csak egy logikai lépés Newton, és Newton 3 törvényén alapul a modern fizika. Azért azon el kell gondolkodni, hogy éppen a keresztény teremtésdogma alapján és Krisztus Isten-fíúsága alapján születhetett meg a modern természettudomány. Hogy Krisztus monogenes, vagyis egyetlen fia az Atyának és nincsenek Isten-gyermekek. Tehát az istenség nem egy burjánzó őssejt, ami aztán megkeményedve, mert először szellemi volt, anyaggá lett. Nem! Egyetlen fia van az Istennek, aki Istenségét öröktől fogva tökéletesen megosztja vele. Nem két Isten van, nem három Isten, hanem egy isteni természet, de három személy birtokolja. Tehát a világ nem Isten-gyermek. Az animista vallásban nem szabad kutatni a világot, mert megüt az isteni elektromos áram, hiszen minden isten. A panteizmusban minden isten. Éppen a keresztény dogmák szabadították fel az embert arra, hogy a természettudomány eszközeivel vizsgálja a világot. És gyalázatos rágalom, miszerint a kereszténység az oka az ózonréteg megsérülésének, az ökológiai fenyegetettségnek, mert – úgymond – a kereszténység vette szó szerint azt az isteni utasítást, amely ott áll a Biblia elején: „hajtsátok uralmatok alá a Földet”. Ez a rágalom nem számol azzal, hogy a kereszténység hátát megveregeti, hogy töletek való a modern természettudomány. Íme a rágalom így tesz valami mellett igazságot.

A dogmák, a keresztény hitigazságok és a természettudományok igazságai ugyanattól az Istentől vannak. Hozzáállásban azonban végtelenül többet követelnek az isteni igazságok, amelyeket Krisztus nyilatkoztatott ki, mint a természettudományos igazságok. És ettől riad meg manapság az európai ember. Fél az érte keresztre feszített szeretettől. És most visszamegy a panteizmushoz. Visszamegy egy, a tudomány előtti és a tudományt megakadályozó vallásossághoz, mert fél attól a szeretettől, mely az igazságban áll fönn.

(* 2003. augusztus 30-án Száron a III. Romhányi Orvostalálkozón elhangzott előadás szerkesztett változata.)

Dr. Barsi Balázs OFM (1946) 1971-ben szentelték pappá, 1972–1981 tanárként és lelki vezetőként működött az esztergomi Temesvári Perbált Gimnáziumban. 1980–1982 a Stassbourgi Állami Egyetemen teológiát hallgatott, majd itthon hittant tanított. 1993-tól Szécsényben novíciusmester volt, jelenleg a sümegi Ferences Rendházat vezeti.